

ZABAWA W WIEKU PRZEDSZKOLNYM I JEJ ZNACZENIE DLA ROZWOJU DZIECKA.

1. Co to jest zabawa.

- Zabawa jest zjawiskiem społecznym, a nie biologicznym - rozwija się pod wpływem otoczenia i działalności dziecka.
- Zabawa jest jakościowo inna od zabawy zwierząt.
- Zabawa ma historyczny charakter – zmienia się i kształtuje pod wpływem historycznie społecznych warunków, w jakich dzieci się wychowują.
- Zabawa dziecka jest odzwierciedleniem poznanej przez nie rzeczywistości.

2. Rodzaje zabaw.

Zabawy dzieci są bardzo różnorodne, dlatego klasyfikuje się je według rozmaitych kryteriów. W zależności od poziomu własnej aktywności dziecka wyróżniamy zabawy swobodne - podejmowane z inicjatywy dziecka i kierowane przez rodzica lub nauczyciela. Natomiast biorąc pod uwagę liczbę dzieci uczestniczących w zabawie wyodrębniamy zabawy indywidualne i grupowe. W zależności od poziomu uspołecznienia dzieci przebywających w grupie możemy wskazać trzy rodzaje zabaw:

- równoległe – gdzie dzieci bawią się obok siebie, ale nie ze sobą;
- zbiorowe – gdzie dzieci bawią się wspólnie, lecz nie dzielą między siebie ról i funkcji;
- zespołowe - podporządkowane wspólnemu celowi, z podziałem ról, przywódcą i wykonawcami poszczególnych zadań.

W literaturze napotka się różne rodzaje klasyfikacji zabaw według ich treści, różna też jest ich terminologia. Najczęściej powtarzające się rodzaje zabaw przytoczę:

- zabawy manipulacyjne,
- zabawy konstrukcyjne,

- zabawy tematyczne,
- zabawy dydaktyczne,
- zabawy ruchowe.

Zabawy manipulacyjne – występują najwcześniej w rozwoju dziecka już w 4-5 miesiącu życia, gdy dziecko osiągnie sprawność chwytania. Najpierw dziecko ogląda, obserwuje i uczy się poznawać przedmioty po ich wyglądzie oraz zapoznaje się z ich powierzchnią i kształtem. Przez uderzanie uczy się poznawać przedmioty po wydanym przez nie dźwięku. Następnie działa za pomocą przedmiotów, wykonując daną rzecz, do czego się ona nadaje.

Zabawy konstrukcyjne – polegają na tworzeniu tzw. „dzieła” z dowolnego materiału, a więc dotychczasowa manipulacja staje się zabawą konstrukcyjną, gdy dziecko spostrzega i uświadamia sobie swoje „dzieło”. Do tego rodzaju zabaw W. Okoń zaliczył budowanie z klocków, rysowanie, pisanie, budowanie z piasku, z gliny, opowiadanie, śpiew, robienie wycinanek, układanie obrazków, bawienie się kalkomanią, robienie łańcuszków, puszczanie baniek mydlanych, rzucanie cieni na ścianę itp.

Zabawy tematyczne – określane również jako: iluzyjne zabawy fikcyjne, zabawy w odgrywanie roli, zabawy dramatyczne, zabawy naśladowcze i odtwórcze, a także zabawy twórcze oraz udawane i przedstawiane. Istotą zabawy tematycznej jest działanie polegające „na oddziaływaniu na przedmioty, na przeistaczaniu i na opanowywaniu ich, czyli podporządkowaniu przedmiotów władaniu osoby działającej”.

Zabawy i gry dydaktyczne – są określonego rodzaju rozrywką umysłową, której wynik jest bezbolesną dla ucznia oceną jego wysiłków, porównywalną z wynikami innych uczestników zabawy. Do gier i zabaw dydaktycznych K. Tyborowska zalicza loteryjki, zagadki, segregowanie, podkreślając, że w tych zabawach dziecko musi się podporządkować określonym regułom i przepisom.

W zabawie dydaktycznej stawiamy przed dzieckiem określone zdania do rozwiązania, ponieważ w procesie rozwiązywania tego zadania najbardziej czynny jest umysł dziecka zabawy te określane są jako nauczające.

Zabawy ruchowe – są bardzo różnorodne, gdyż wyczerpują wszystkie rodzaje

właściwych człowiekowi naturalnych ruchów. Oprócz ruchu występują w nich treści intelektualne, mające wyraz w temacie i czynnościach zabawowych.

3. Funkcje zabawy.

Zabawa jest swoistą formą uczenia się dzięki, której dziecko zdobywa wiadomości, umiejętności i sprawności. Utrwala też i doskonali przyswojone już sposoby myślenia i działania, a ponadto rozwija możliwości umysłowe, wzbogaca zasób wiedzy o otoczeniu.

4. Znaczenie zabawy w rozwoju dziecka.

Zabawa jest szczególnym rodzajem aktywności dziecka, która w rozmaitych formach przewija się przez jego życie. Odgrywa ogromną rolę w rozwoju dziecka, stanowi dla niego główną formę poznawania rzeczywistości: uczy, wychowuje, rozbudza określony stosunek do otoczenia społecznego, daje możliwości zdobycia doświadczenia i wiadomości, stwarzając także warunki pobudzające do komunikowania się, myślenia i twórczości oraz jest źródłem wielu przeżyć i radości.

K. Tyborowska podkreśla ogromną rolę zabawy, która jest:

- ważnym czynnikiem wychowania moralnego;
- znacząco wpływa na fizyczny rozwój dziecka;
- kształtuje jego sprawności i umiejętności;
- rozwija myślenie przyczynowo – skutkowe;
- wywołuje uczucie zadowolenia i satysfakcji;
- uczy współdziałać z innymi oraz podporządkowywać się przepisom i prawidłom obowiązującym w grupie;
- pozwala na poznanie i zrozumienie świata oraz rozróżnianie fikcji od rzeczywistości.

Szczególne znaczenie zabawa odgrywa w wieku przedszkolnym, kiedy to następuje przejście od zabaw indywidualnych do zabaw zespołowych. Zabawa zespołowa spełnia istotną rolę w socjalizacji dziecka, które musi podporządkować swe osobiste dążenia i chęci wspólnym projektom. W zabawie tkwi także element autoedukacji polegający na tym, że dziecko samodzielnie radzi sobie z problemami, wypróbuje swe siły i możliwości,

pokonuje opór jaki stawia mu materiał i tworzywo w toku działania oraz dobiera odpowiednie akcesoria i symbole konieczne do inscenizacji.

Zabawa jako środek ekspresji oraz podstawowy rodzaj działalności w wieku przedszkolnym w sposób naturalny zaspokaja potrzebę ruchu, emocjonalnych doznań i przeżyć estetycznych, oraz społecznych kontaktów z innymi dziećmi i dorosłymi. Stwarza też okazje do zbierania doświadczeń i obserwacji oraz wiąże się z twórczością plastyczną, konstrukcyjną oraz z ekspresją słowną, ruchową, muzyczną i wokalną.

Duże znaczenie przypisuje się swobodnej działalności dzieci, która nie tylko zaspakaja potrzebę ruchu i działania, ale pozwala również na wyzwolenie inicjatywy, pobudza wysiłek umysłowy, ożywia wyobraźnię i pamięć oraz daje okazję do podejmowania prób w celu pokonywania trudności.

Najmłodsze dzieci gromadzą doświadczenia za pomocą zabaw manipulacyjnych, w trakcie których zdobywają wiadomości o zewnętrznych właściwościach przedmiotów. Zabawy te rozwijają umiejętności technicznego i praktycznego obchodzenia się z zabawkami i przedmiotami codziennego użytku. W wieku przedszkolnym manipulacja przeradza się w zabawę badawczą, w której przedmiotem działania jest otaczająca dziecko rzeczywistość.

Zabawy konstrukcyjne rozwijają w dziecku tzw. wyobraźnię przestrzenną oraz uczą planowania i rozplanowywania swoich czynności w myśli i w wyobraźni. S. Szuman twierdzi, że: „Przez budowanie uczy się małe dziecko bowiem i rozwija swój umysł, podobnie jak przez książkę uczy się i rozwija umysłowo dziecko w szkole”.

Wielostronny wpływ na rozwój dziecka mają w szczególności zabawy tematyczne. Już w toku gromadzenia treści do zabawy udział biorą prawie wszystkie funkcje poznawcze dziecka, takie jak spostrzegawczość, uwaga, pamięć, wyobraźnia i myślenie. We wspomnianych zabawach u dziecka rozwija się również pomysłowość, zaradność i inicjatywa. Podkreśla się także niemal nieograniczoną możliwość ekspresji emocji i uczuć podczas zabaw tematycznych, oraz możliwość wyładowywania napięć nerwowych i konfliktów wewnętrznych. Dlatego zabawy te mogą pełnić funkcje diagnostyczne i psychoterapeutyczne.

Wiele ważnych funkcji poznawczych, kształcących i wychowawczych spełniają zabawy dydaktyczne. Służą one gromadzeniu materiału poznawczego oraz utrwalaniu i operowaniu zdobytymi informacjami. Można nazwać je zabawami poznawczymi, gdyż pełnią rolę wspomagającą w zakresie uświadamiania istoty poznanych rzeczy, zjawisk i prawidłowości oraz sensu dokonujących się na oczach dziecka przemian.

Nie możemy zapominać o ogromnym znaczeniu zabaw ruchowych, które kształtują u

dziecka jego sprawność, koordynację ruchów i orientację przestrzenną.

D. Kubicka uznaje zabawę jako istotę tworzenia, bowiem dziecko, bawiąc się, używa swych twórczych zasobów, a jednocześnie dzięki zabawie rozwija myślenie dywergencyjne. Szczególne znaczenie przypisuje autorka zabawom w role, które stymulują twórcze myślenie i zapowiadają twórczość w późniejszym okresie życia.

Reasumując powyższe rozważania można z całą pewnością stwierdzić, że zabawa spełnia jedną z podstawowych ról w rozwoju życia dziecka. Znajduje ona odzwierciedlenie w każdej dziecinie jego działalności. Zabawa - jako swoista „szkoła życia” winna być podstawowym narzędziem pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym i młodszo szkolnym.

